

Aspecten van de Thematische Filatelie

Door Pim van den Bold

Het gebruik van maximumkaarten

Op de eerste Open Jurydag, die op 18 maart j.l. in Utrecht werd gehouden, werden door thematische verzamelaars opvallend veel vragen gesteld over het gebruik van maximumkaarten in een thematische verzameling. Daarom besteed ik in deze aflevering van 'Aspecten' aandacht aan dit onderwerp.

Wat is een maximumkaart?

Een prentbriefkaart waarop aan de beeldzijde een postzegel is geplakt en die vervolgens is afgestempeld, heet een maximumkaart als er een zo groot mogelijke overeenstemming bestaat tussen de afbeelding op de kaart, de postzegel en de afstempeling. Je zou ook kunnen zeggen: als er een maximum aan overeenstemming tussen die drie zaken bestaat en daar komt de naam dan ook vandaan. De maximumkaart vond zijn oorsprong in Egypte, waar toeristen op het idee kwamen om prentbriefkaarten van de piramiden op de beeldzijde te voorzien van de bekende Egyptische postzegel waarop een piramide staat afgebeeld en deze vervolgens te verzenden. De post stempelde de postzegel op deze zijde en de ontvanger kreeg op deze manier een leuk geheel. Je zou trouwens kunnen zeggen, dat de (echte) maximumkaart ook weer in Egypte het leven liet, omdat op het congres van de UPU (Wereld Post Unie) dat in 1934 in Caïro werd gehouden, werd besloten dat het met ingang van 1 januari 1935 niet meer mogelijk was om post te verzenden met de postzegel aan de andere zijde dan de adreskant.

Maximafilie

Maximafilie behoort tot de door de FIP (Fédération Internationale de Philatélie) volledig erkende klassen voor internationale tentoonstellingen. Dat wil zeggen dat collecties die alleen uit maximumkaarten bestaan, in deze klasse kunnen worden ingezonden. Zij worden beoordeeld volgens 'Bijzondere Regels' en 'Richtlijnen' voor de maximafilie, zoals we die ook kennen voor de thematische filatelie.

Afb. 1 Fout, de kaart is een reproductie van de postzegel

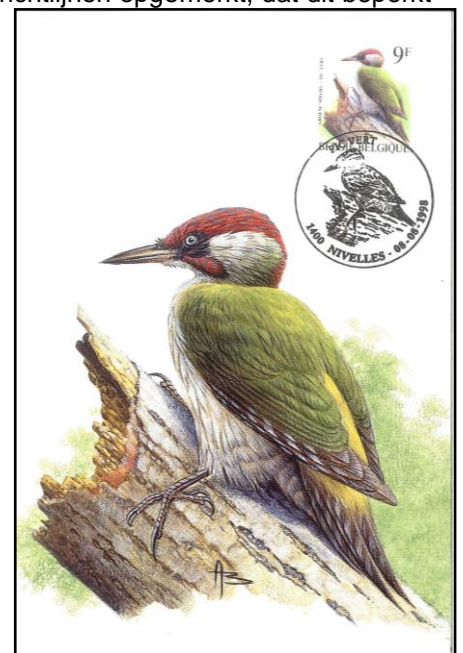
langrijke punten die niet op een andere manier kunnen getoond worden". Iets dergelijks geldt voor de verzamelobjecten van de maximafilie: de maximumkaarten. De richtlijnen voor de thematische filatelie vermelden over het gebruik hiervan: "Het gebruik van maximumkaarten moet beperkt blijven tot enkele belangrijke stukken, vooral om de verstaanbaarheid van de thematische informatie op de postzegel te verhogen". In gewone mensentaal: maximumkaarten kun je gebruiken, indien details van de postzegel beter te zien zijn op de kaart. De meeste juryleden geven aan het woord 'enkele' de betekenis van één of hooguit twee per collectie.

De regels van de maximafilie

Als we dan maar één of twee exemplaren mogen gebruiken in onze thematische tentoonstellingscollectie, is het natuurlijk wel zaak, dat die goed zijn en voldoen aan de voorschriften die de maximafilie zelf stelt. De 'Bijzondere regels' en de 'Richtlijnen voor de Maximafilie' stellen eisen aan alle drie de onderdelen, dus de postzegel, de prentbriefkaart en het poststempel. Daarnaast is natuurlijk het belangrijkste voorschrift waar alles om draait voor het geheel: een zo groot mogelijke overeenstemming tussen postzegel, afbeelding op de kaart en het poststempel. De vermelde eisen ten aanzien van de drie onderdelen luiden als volgt.

Maximumkaarten in een thematische collectie

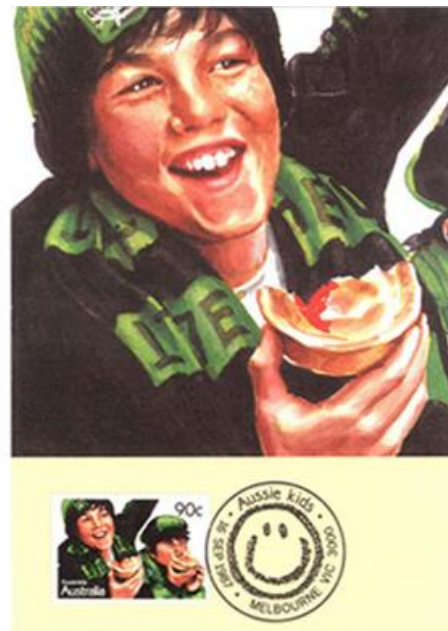
Het klinkt misschien vreemd, maar in thematische tentoonstellingscollecties worden stukken uit andere erkende tentoonstellingsklassen soms toch maar matig gewaardeerd. Stempels van vliegmaatschappijen, waar luchtpostverzamelaars vaak hoog van opgeven, worden in thematische inzendingen al gauw als private maakwerkstempels beschouwd. Voor het gebruik van stukken uit de tentoonstellingsklasse *fiscale filatelie* in thematische collecties wordt in de thematische richtlijnen opgemerkt, dat dit beperkt moet "blijven tot enkele belangrijke stukken, om vooral de thematische ontwikkeling te verhogen op zeer be-

Afb.2 Ondanks het weglaten van enkele aanduidingen op de postzegel, blijft het een reproductie

M.b.t de postzegel.

- Deze moet in perfecte staat verkeren.
- Deze moet op de beeldzijde van de kaart zijn aangebracht.
- Maximumkaarten van vóór 1974 mogen meerdere zegels bevatten, indien één of meer zegels overeenstemming vertonen met de afbeelding op de kaart.
- Samenhangende zegels die een panorama vormen, mogen bij wijze van uitzondering samen op één kaart worden getoond.
- De postzegel moet voor postaal gebruik geldig zijn.
- Allerlei bijzondere zegels zijn niet toegestaan: portzegels, voorafgestempelde postzegels, fiscale zegels, dienstzegels, zegels die de 'Ethische code van de UPU' overtreden, ambtelijke zegels (*officials*) met uitzondering van die welke beschikbaar zijn voor het publiek: Verenigde Naties, UNESCO, Europese Hof enz. Dit hele punt noem ik alleen voor het complete overzicht. Het overgrote deel van de postzegels die gebruikt worden bestaat uit 'gewone' frankerzegels.
- De zegel of het velletje waar deze deel van uitmaakt, mag niet meer dan een kwart van de kaart beslaan.
- Het gebruik van geïllustreerde stroken uit automaten op de beeldzijde is toegestaan.

Ik denk dat voor al deze zaken geen verdere toelichting nodig is.

M.b.t. de prentbriefkaart.

- Het formaat. Dit moet maximaal 105 x 148 mm en minimaal 90 x 140 mm zijn, dit zijn de officieel vastgelegde maten voor te verzenden kaarten. Voor maximumkaarten mag daarnaast ook het formaat van 120 x 170 mm worden gehanteerd en worden ook vierkante kaarten toegestaan. De voorschriften vermelden uitdrukkelijk dat het 'strikt verboden' is om de kaarten te verkleinen door ze af te snijden.
- De afbeelding op de kaart moet tenminste 75% van het oppervlak beslaan (kaarten van voor 1940, hoeven niet aan deze eis te voldoen).
- De afbeelding moet zoveel mogelijk in overeenstemming zijn met het onderwerp van de postzegel of met één ervan, indien er meerdere zijn.
- Prentbriefkaarten die slechts een reproductie vertonen van de postzegel, zijn niet toegelaten. Dit is dus een duidelijke kanttekening bij het begrip 'maximaal'. Een reproductie geeft uiteraard een maximale overeenstemming, toch zijn deze kaarten uitdrukkelijk uitgesloten.
- De prentbriefkaart moet, voor zover mogelijk, te koop zijn vóór de uitgifte van de zegel. Hieraan is nog iets toegevoegd dat ik niet zo duidelijk vind, namelijk: "of, indien hij speciaal is uitgegeven, een bestaand document weergeven". Het lijkt of in dit geval alle andere afbeeldingen dan documenten worden uitgesloten, bijvoorbeeld dieren of gebouwen; zou dat echt de bedoeling zijn?
- De volgende stukken kunnen niet worden gebruikt voor maximumkaarten: collages, knipsels, particuliere foto's op papier, gekleurde fotokopieën (ik neem aan zwart/wit kopieën ook niet, v.d.B.) particuliere tekeningen, speciaal ontworpen documenten op fotopapier gebruikt en gedrukt door computers voor de zegeluitgifte).

Afb. 3 Niet gebruiken, de kaart is een reproductie van een detail van de postzegel

Toelichting

Een veel gemaakte fout in thematische inzendingen is dat gebruik wordt gemaakt van een kaart die een reproductie is van de postzegel (*afb.1*). Sommige kaartenfabrikanten denken deze regel te kunnen omzeilen door de waarde aanduiding en de landsnaam weg te laten (*afb.2*). Een andere poging om dit verbod te ontduiken bestaat er uit om slechts een fragment van de postzegel op de kaart af te beelden (*afb.3*). De beide laatste vormen worden in de praktijk – misschien niet naar de letter, maar dan toch wel naar de geest – toch gezien als reproducties.

M.b.t. het poststempel

- De datum van het stempel moet binnen de geldigheidsduur van de zegel vallen.
- De datum moet zo kort mogelijk bij de uitgiftedatum liggen.
- De afbeelding en/of de tekst van het stempel en de plaats van afstempeling moeten nauw en onmiddellijk in verband staan met het onderwerp van de zegel en de prentbriefkaart.
- De afstempeling moet leesbaar en volledig zijn en de postzegel met de prentbriefkaart verbinden.
- Niet-geïllustreerde stempels zijn toegestaan onder voorwaarde dat de overeenstemming van plaats gegeven is.

Afb. 4 De afbeelding op de kaart komt niet overeen met de zegel en het stempel.

Toelichting

Er moet een daadwerkelijke relatie zijn tussen het stempel en de twee andere elementen. Indertijd werd een serie dierenpostzegels op een serie kaarten met die dieren, afgestempeld in Dieren. Leuk gevonden, maar het zal duidelijk zijn dat dit niet de bedoeling is. In afbeelding 4 bestaat geen relatie tussen de vogel op de kaart en de zegel en het stempel. Dat het om filatelistisch maakwerk gaat, wordt nog eens onderstreept door de afbeelding van de loep.

U ziet, er is een hele reeks voorwaarden waaraan een goede maximumkaart moet voldoen. Al het bovenstaande heb ik ontleend aan de officiële regels, soms heb ik die zelfs letterlijk geciteerd.

Er worden nogal eens vragen gesteld, over wanneer er maximale overeenstemming is. Moeten de afbeeldingen van postzegel en prentbriefkaart zoveel mogelijk gelijk zijn of is het voldoende als het over hetzelfde gaat? Is het een maximumkaart als de postzegel het portret van een zeevaarder weergeeft en de kaart een afbeelding van zijn schip? Afb. 5 is een soortgelijk geval. Postzegel en stempel gaan over de katholiekekendag die in de kerk op de kaart werd gehouden. Dat is het weer net niet helemaal. Als de kaart het interieur van de kerk had afgebeeld met de aanwezigen tijdens die dag, was het prima geweest. Juist voor een thematische verzameling waarin maar zo weinig maximumkaarten mogen worden opgenomen, zou ik aan die kaarten de hoogste eisen stellen, ook ten aanzien van het aspect overeenstemming. Als de kaart een standbeeld vertoont, zou ik voor het stempel duidelijk de voorkeur geven aan dat van de plaats waar het standbeeld staat, boven bijvoorbeeld de geboorteplaats van de afgebeelde figuur.

Een stempel met vlag waarin een tekst of afbeelding voorkomt die overeenstemt met kaart en zegel, zou mijn voorkeur hebben boven een stempel met alleen de plaatsnaam. De richtlijnen vermelden nog dat bij kunstwerken zowel de plaats kan worden gekozen waar het werk zich bevindt, als de plaats waar het is vervaardigd.

Afbeelding 6 toont een mooie overeenstemming. Kaart en postzegel betreffen beide de haven van Hamburg. Op beide zie je een groot passagiersschip, een zeilschip en een waterspuitende boot en toch is de kaart allerminst een reproductie van de postzegel. Het stempel betreft ook de haven van Hamburg. Gelukkig kunnen juryleden op een tentoonstelling de achterkant van de kaart niet zien. Daar staat namelijk vermeld dat deze is uitgegeven als maximumkaart op 5 mei 1989, de datum van het stempel (en waarschijnlijk ook de uitgiftedatum van de postzegel). De kaart voldoet dus niet aan de in de reglementen uitgesproken voorkeur dat hij te koop moest zijn voor de uitgiftedatum van de postzegel. We zullen in dit geval maar zeggen: "wat niet weet, wat niet deert!"

Blijkbaar komt er nog heel wat kijken om de enkele maximumkaart die u in uw thematische tentoonstellingscollectie mag opnemen, zo zorgvuldig mogelijk uit te kiezen.

De illustraties werden welwillend ter beschikking gesteld door twee juryleden voor de maximafamilie, namelijk de heren F.S.J.G. Hermse en D. Koelewijn, waarvoor mijn hartelijke dank.

Afb. 5 Net niet volmaakt (zie tekst)

Afb. 6 Mooie overeenstemming tussen kaart, zegel en stempel

De maximumkaarten zijn niet op ware grootte afgebeeld in verband met de beschikbare ruimte en dus niet overeenkomstig de vereiste afmetingen.

Redactie